

В. Є. Сміховська,
завідувач бібліотеки ВІШПО;
О. В. Астахова,
бібліотекар бібліотеки ВІШПО

Григорій Сковорода – український мандрівний філософ

До 300-річчя від дня народження

Мало можна вказати таких народних постатей, якою був Сковорода і яких би так пам'ятав і поважав народ. На всьому обширі від Острогозька до Києва у багатьох будинках висять його портрети. Його мандрівне життя є предметом оповідань і легенд...

М. Костомаров

Григорій Савич Сковорода (1722–1794) – видатний український просвітник, філософ і поет. Народився на Полтавщині в сім'ї козака. Здобув освіту в Київській академії. Перервавши навчання, співав у придворній капелі в Санкт-Петербурзі. Побував у кількох європейських країнах. У 1753 р. викладав поетику та етику в Переяславському колегіумі, у 1759–1764-му – в Харківському колегіумі. Через переслідування за демократизм і наукову самостійність у викладанні залишив педагогічну діяльність і з 1769 р. до кінця життя залишався мандрівним учителем. Саме на цей час припадає створення ним найголовніших філософських праць і поезій. Серед літературних творів найпопулярнішими була збірка «Сад божественних пісень» та «Байки харківські».

У педагогічних поглядах Сковороди віддзеркалилися основні напрями прогресивної педагогіки: гуманізм, демократизм, висока моральність, любов до Батьківщини й народу. Головним педагогічним принципом Григорій Савич вважав виховання природних здібностей людини, проголошував ідею природного виховання. Великого значення надавав вихованню любові до праці, самодіяльності учнів, керівній ролі батьків і вчителів. Обстоював загальнодоступне, безплатне навчання для всіх верств населення.

Григорій Сковорода сповідував філософську концепцію «двох натур» – видимої (створена Богом) і невидимої (Бог). Світ він поділяв на три частини: великий (макрокосмос), малий (мікрокосмос) і символічний (Біблія). У центрі вчення Сковороди – другий світ, тобто людина. Похований Григорій Савич у с. Пан-Іванівці (нині с. Сковородинівка) на Харківщині.

Духовна спадщина Сковороди, що увібрала передові ідеї XVIII ст., зайняла почесне місце не тільки в історії української, але й світової культури.

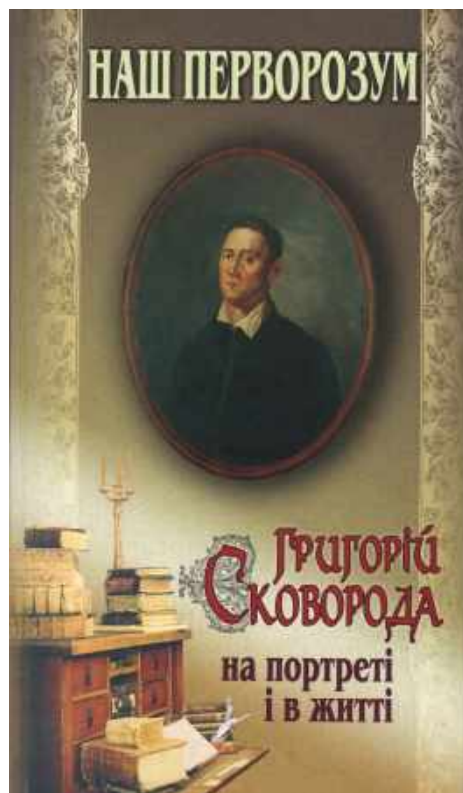
Рекомендована література

Сковорода Г. Буквар миру : книга для сімейного читання. Харків, 2015. 320 с.

До видання увійшли вибрані твори великого українського філософа, письменника й богослова: байки, поезії, притчі, листи, переклади. Це книга для сімейного читання: і дорослі, й діти знайдуть у цих простих і мудрих рядках свій сенс і розкриють для себе вхідні двері до доброго життя...

Книга ілюстрована старовинними гравюрами, що їх дуже любив сам Сковорода.

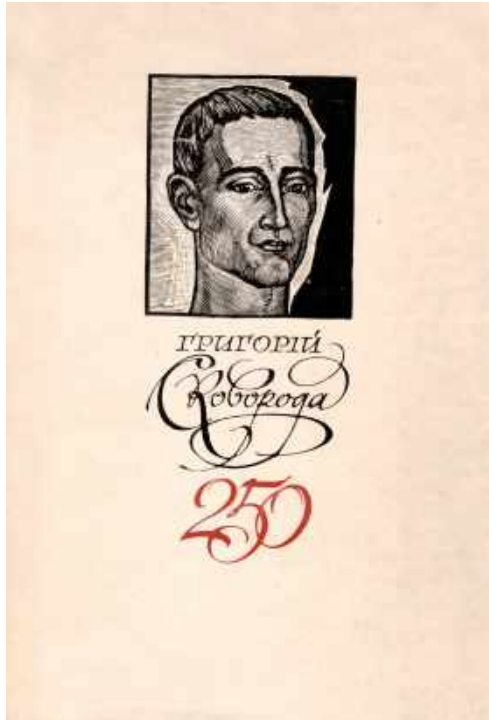
Григорій Сковорода на портреті і в житті / автори і упоряд. В. Стадниченко, М. Шудря. Київ : Спалах, 2004. 180 с.

Фотокнига «Наш перворозум» – продовження низки видань, що їх започаткувало видавництво «Спалах» про славетних діячів історії та культури України. Автори цієї книги – відомі журналісти, лауреати Національної премії України імені Тараса Шевченка – В. Стадниченко й М. Шудря знайшли самобутню художню форму, де у витонченій ліричній манері і водночас глибинно відтворено добу, на тлі якої розгорталися події із життя Г. С. Сковороди, означені скупими документальними свідченнями, багатющим ілюстративним матеріалом стосовно його учасників, місць, де народився й перебував він – від Слобожанщини й до Угорщини, Чехії, Словаччини, Польщі, Німеччини, Італії.

Штельмах М. Р. С. Григорія Сковороди. Харків, 2013. 315 с.

Ніхто не знає, як генії переживають кожну наступну хвилину своєї геніальності. Що вони при цьому відчувають. Як борються. Як тікають від своєї самотньої вдачі. У сучасному світі Григорія Сковорода знають здебільшого як геніального дивака-філософа, який ще у XVIII столітті спромігся віднайти формулу щастя. Але не всім відомо, що сам Григорій Сковорода щасливим не був. Тікаючи від світу, він намагався сховатися у власній філософії і не збожеволіти від усвідомлення своєї місії. А ще він покинув кохану. Зрікся церковних канонів. Залишив дім. Спростував гроші, славу й багатство. І після смерті народився знову. У XXI столітті. У тілі невдахи-поета, якого звали Сергій...

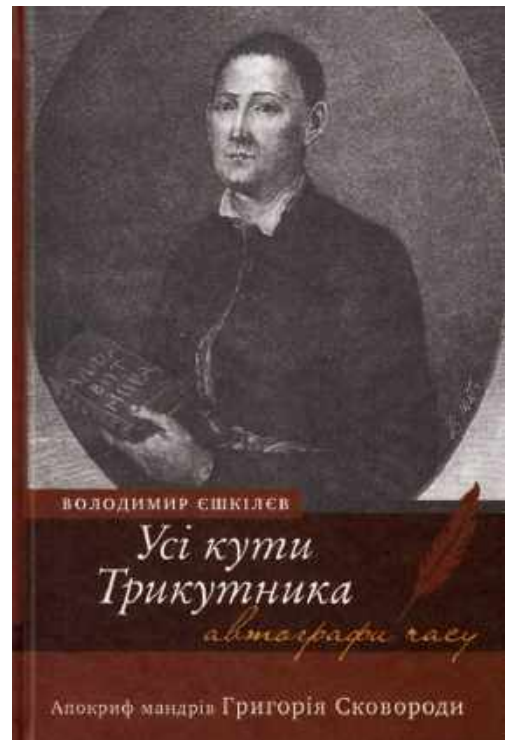

Григорій Сковорода 250 : матеріали про відзначення 250-річчя з дня народження / упоряд. І. П. Стогній, П. Ю. Шабатин. Київ : Наук. думка, 1975. 256 с.

Філософська і літературна спадщина Григорія Сковороди – це яскрава сторінка в історії прогресивної науки і культури XVIII ст. Його подвижницьке життя й діяльність є прикладом палкої любові до своєї Батьківщини, до трудового народу, повчальним уроком боротьби за розвиток науки, освіти і щастя людей. Свідченням любові й глибокої поваги всього прогресивного людства до видатного мислителя були ювілейні торжества і пов'язані з ними заходи. У цій книзі публікуються найголовніші матеріали та дослідження про відзначення вітчизняного мислителя.

Єшкілев В. Усі кути Трикутника: Апокриф мандрів Григорія Сковороди. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 248 с.

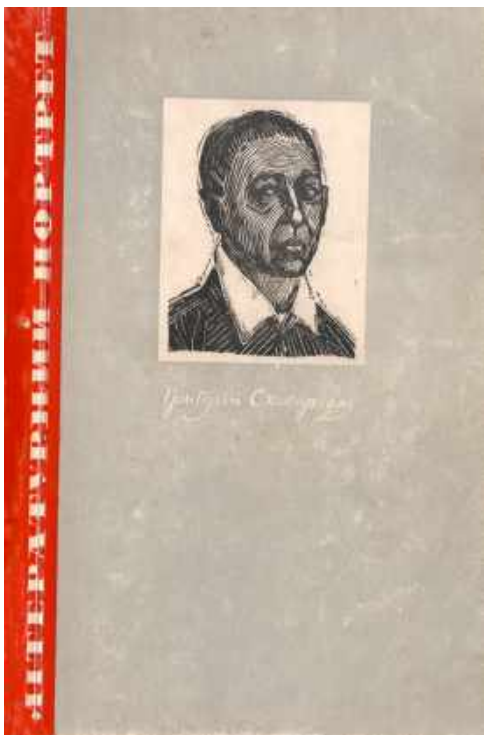
Володимир Єшкілев пропонує не життєпис, а художній роман, в основі якого – пригода. І цього разу він не зраджує собі в намаганні по-своєму роздивитися малодосліджені сторінки української історії. Пригода об'єднує зображені в романі події, що належать і теперішньому часу.

Пільгук І. Григорій Сковорода : художній життєпис. Київ : Дніпро, 1971. 264 с.

У цій книжці автор змалював складний життєвий і творчий шлях ученого і письменника. Тут постають картини його навчання в Київській академії, перебування в столичній капелі, висвітлюються педагогічна праця та численні зустрічі з видатними людьми того часу. Розповідь ведеться в художньо-нарисовому плані з використанням багатьох документальних матеріалів.

Видання розраховане на широке коло читачів.

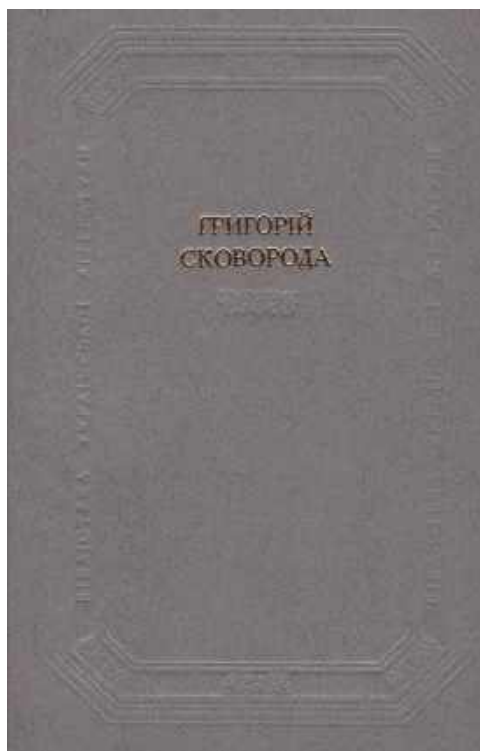

Попов П. М. Григорій Сковорода. Київ : Дніпро, 1969. 174 с.

Життя і творчість Г. С. Сковороди – народного філософа, глибокого мислителя, оригінального поета – ввійшли безсмертною сторінкою в історію культури українського народу. В нарисі змальовано життя Сковороди, визначається його світогляд, аналізуються його твори – філософські й літературні, їх історико-літературне значення.

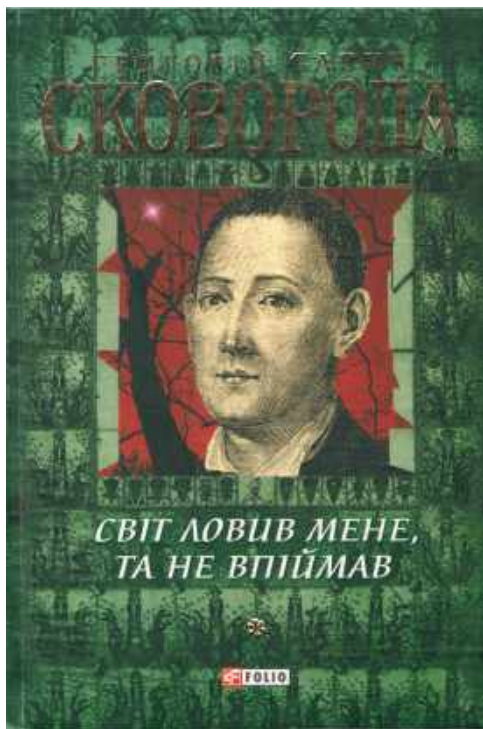
Сковорода Г. С. Сад божественних пісень / упоряд. В. О. Шевчук. Київ : Школа, 2007. 334 с.

До видання увійшли твори Григорія Сковороди: поезії, байки, притчі, філософські трактати, листи, написані книжною українською мовою, латинською, слов'янською і наближеною до російської в перекладі на нову українську літературну мову. Вони відкривають сучасному читачеві дивосвіт думок і образів великого народного любомудра.

Сковорода Г. С. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / упоряд. І. В. Іваньо. Київ : Наук. думка, 1983. 544 с.

В особі Григорія Сковороди вітчизняна демократична культура має видного мислителя і письменника, пристрасна думка якого не бажала й не могла миритися з несправедливою соціальною дійсністю. Він виступив як виразник ідей гуманізму та просвітництва. Протягом усього життя Сковорода послідовно уникав усього того, що могло уярмити його дух і волю до свободи, і з повним правом заповів написати на могилі слова: «Світ ловив мене, та не впіймав».

Сковорода Г. С. Світ ловив мене, та не впіймав / худож.-оформлювач Б. П. Бублик. Харків : Фоліо, 2006. 607 с.

Ця книга – найбільш повне та науково зважене видання творів великого мислителя й поета, що здійснено за останні роки. Його мета – вшанувати пам'ять нашого видатного співвітчизника та допомогти сучасному читачеві наблизитися до глибинних витоків «мандрівного філософа», спробувати досягнути всю незбагненну мудрість його містики.

Шевчук В. А. Григорій Сковорода : роман. Київ : Рад. письменник, 1969. 320 с.

Найяскравішою постаттю в українській культурі XVIII ст. був поет, філософ і мандрівний учитель Григорій Сковорода.

Його пісні стали народними, а діалоги, трактати й притчі дали могутній поштовх для розвитку філософської думки не лише в Україні, а й інших слов'янських країнах.

Про Григорія Сковороду

Грицай Л., Грицай Я. Григорій Сковорода – сучасний автостопер. *Укр. мова і літ. в школах України*. 2018. № 9. С. 24–28.

Меркулов М. Тема праці у творчості Климентія Зіновієва і Григорія Сковороди. *Слово і час*. 2014. № 2. С. 28–32.

Ушкалов Л. «Повний» Сковорода, перекладений по-російському. *Слово і час*. 2014. № 2. С. 115–119.

Боронь О. Конкордація повного зібрання творів Григорія Сковороди. *Слово і час*. 2011. № 2. С. 113–114.

Ільїн В. В., Ткаченко Л. І. Григорій Сковорода як відповідь на виклик епохи. *Шлях освіти*. 2011. № 2. С. 44–47.

Ткаченко Л. І. Г. С. Сковорода і В. О. Сухомлинський про розвиток особистості: традиція гуманістичної педагогічної думки. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 2. С. 77–83.

Уманська Т., Таран Н. «Багатством живиться лише тіло, а душу звеселяє споріднена праця» (Г. Сковорода). *Бібліотечка «Дивослова»*. 2012. № 2. С. 3–13.

Шевчук Т. Емблематичні збірки XVII–XVIII ст. у рецепції Г. Сковороди. *Слово і час*. 2010. № 7. С. 71–84.

Її ж. Музичний код творчості Григорія Сковороди. *Слово і час*. 2011. № 5. С. 24–34.